

Josip Lisac:
Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje.
Golden marketing — Tehnička knjiga,
Zagreb, 2009., 190 str.

Šest godina nakon prvog dijela Lišćeve *Hrvatske dijalektologije* posvećena štokavskom narječju (Lisac 2003) izašao je i drugi dio zamišljene trilogije posvećen čakavskom narječju. Time je kroatistika naposljetku dobila pregled čakavskoga narječja u cijelosti u jednom djelu, čega, nevjerojatno ali istinito, dosad u obliku monografije nije bilo (Moguš 1977 pokriva samo fonologiju i drugačije je koncipiran od Lišćeve knjige). Ova je knjiga, stoga, nesumnjivo vrlo korisna, predstavlja izvrstan uvod u čakavologiju te daje sjajan pregled problematike, pri čemu se nipošto ne smije zanemariti doista opsežan pregled literature koja je često teško dostupna, a katkad i nepoznata širim krugovima stručnjaka. Takva je iscrpnost u navođenju literature tim više za pohvalu znamo li koliko je u zadnje vrijeme radova, pogotovo leksikografskih, posvećeno čakavskom narječju.

Knjiga slijedi parametre zadane prvim dijelom serije te se prvo govori o granicama čakavskog narječja, zatim o njegovu prostiranju u predmigracijsko doba i o osnovnim značajkama i kriterijima klasifikacije čakavskog narječja. Nakon toga su redom opisani svi čakavski dijalekti (buzet-ski, jugozapadni istarski, sjevernočakavski, srednjočakavski, južnočakavski i lastovska oaza).

Knjizi se, onako kako je ona zamišljena, ne može ništa prigovoriti. Pojedini bi čitatelji (pogotovo profesionalni lingvisti), primjerice, vjerojatno poželjeli da su za neke od podataka, koji se u opisu pojedinih dijalekata javljaju, kaže odakle su točno uzeti, a ponetko bi u kojem slučaju mogao poželjeti više (povijesnih) objašnjenja kod navođenja nekih dijalekatskih osobina. No tu nema riječi o autorovu propustu, to je jednostavno pitanje koncepta, a pisac se koncepta, koji je zamislio, dosljedno držao. Riječ je o preglednom i uvodnom djelu (namijenjenu prije svega studentima) te bi ga stoga detaljnije reference previše opterećivale i činile bi ga manje pristupačnim. Također, u djelu je ovakve vrste nemoguće, a i nepotrebno, sve objašnjavati iz povijesne perspektive. Stoga (pretežno) zadržavanje na deskripciji nije sporno, a povijesna objašnjenja treba prepustiti povijesnim

gramatikama i specijaliziranim djelima.

Premda, kako rekosmo, u monografiji nipošto nema ključnih propusta te je riječ o izvrsnu uvodnom djelu i pregledu čakavske dijalektološke problematike, ovdje ćemo se osvrnuti na nekoliko sitnica koje bi autoru mogle biti od koristi u budućim izdanjima.

U knjizi se više puta, vezano uz različite čakavske dijalekte, spominje važna glagolska morfološka izoglosa *-nu/-ni-* (*-ni-* umjesto *-nu-* u glagolima poput *maknuti/makniti*). Lisac se, držeći se deskripcije, ne upušta u tumačenje toga odnosa te tako postupa opreznije i mudrije od nekih drugih dijalektologa koji oblike na *-ni-* (tipične za zapadni štok. i dio čak. govora, kao i za slovenski) često otpisuju kao inovaciju prema glagolima tipa *braniti* iako to uopće nije sigurno (vidi npr. Andersen 1999 koji morfem *-ni-* izvodi od općeslavenskoga **-ny-* koji čak smatra starijom varijantom od oblika **-nq-*). Općenito se treba kloniti prelaka i površna odbacivanja određenih pojava kao inovacijâ. To u dijalektologiji može biti vrlo nesretno. Stoga je deskriptivan pristup često bolji od apriorna odlučivanja što zavrjeđuje ili ne zavrjeđuje pažnju dijalektologa.

Autor na stranicama 78.–79. govori o naglasnom sustavu sjevernočakavskoga dijalekta te primjerice kao jednu bitnu naglasnu izoglosu spominje neocirkumfleks u primjerima kao *lâje*. Tu bi recimo još bilo dobro navesti primjere glagolskih pridjeva radnih od *i*-glagola kao *ròđil* (tipičnih za sjeverne čakavske dijalekte — ne samo sjevernočakavske!). Iako se to u našoj dijalektologiji uvijek zanemaruje (pa se čak netočno otpisuje i kao inovacija), riječ je vrlo važnoj naglasnoj izoglosi, o arhaizmu koji sjeverni čakavski povezuje sa slovenskim i kajkavskim (a dijeli ga od ostatka čakavskoga i štokavskoga). To je i genetski i tipološki vrlo bitna akcenatsko-morfološka odlika koju svakako treba u ovakvim kontekstima spomenuti.

Na strani 84., govoreći o duženju ispred sonanata u sjevernočakavskom, autor spominje da se duženjem ispred sonanta u Slovenaca i kajkavaca tu dobiva cirkumfleks te kao primjere navodi varaždinsko *đim*, *kôn*, *đevôjka*. No u kajkavskom uopće nema duženja pred sonantima. U primjeru *đevôjka* riječ je o duženju ispred dva suglasnika (nakon otpadanja jera), a varaždinski primjeri *đim*, *kôn*, kao i *sên*, *sîr*, *stôl*, *vôl* (sve kod Lipljin 2002) nisu tipični za kajkavski. Usp. u Velikoj Rakovici (March 1981) *vôl*, *kôjn*, *kròv*, *sòm*; *đim*, *sîr*, *kràj* ili u Bednji (Jedvaj 1956) *kên*, *vêl*, *šêv*, *krêv*; *sîr*, *đim*, *kròj* 'kraj', sve bez duženja. Stoga primjere sa sjevernim čakavskim neoa kutom u primjerima kao *đim* treba uspoređivat s južnim čakavskim i posavskim *đim*, a ne sa slovenskim i kajkavskim.

Na strani 108.–110., govoreći o srednjočakavskoj morfologiji, trebalo

bi još spomenuti nominative na *-i* umjesto mlađega *-va* u primjerima kao *criki* 'crkva' (npr. *blīti*, *crīkī*, *drēti*, *lokī*, *smokī*, *ṭiki* u Čižićima kraj Dobrinja na Krku, Turčić 2002).

Na strani 118. nepažljivo piše da »Čakavci ikavsko-ekavskoga tipa du-lje stari cirkumfleks tako da dobivaju dugosilazni akcent (npr. *rôg* u Novom Vinodolskom)«. To je točno, međutim nespretno je sročeno jer je takvo duženje tipično za sve hrvatske i slovenske govore, a ne samo za sred-njočakavce (usp. Kapović 2008:12–13).

Na strani 150. autor govori da na »Braču, Hvaru i Visu obično dolazi do prenošenja kratkoga akcenta s otvorene ultime na zatvorenu penulti-mu (*krīvāc* – *krīvca* te *dolāc* – *dōlca* u Dračevici)«. Tu, međutim, nije riječ ni o kakvu prenošenju naglasaka nego o poopćenju drugoga staroga na-glasnoga tipa kod imenica na *-ьсь od onoga koji je poopćen u većini dru-gih (čakavskih i štokavskih) govora (Kapović 2010:71–72). Isto vrijedi i za primjere poput *pīsmo* koje Lisac spominje na strani 159. Tu nije riječ o specifičnim inovacijama te zone, nego o specifičnim poopćenjima drugih starih naglasnih obrazaca u toj zoni (poopćenje praslavenskog tipa *-ьmo prema poopćenju tipa *-ьmò drugdje).

Govoreći o južnočakavskoj morfologiji (strana 151.), trebalo je još mož-da za starije nastavke spomenuti i arhaizme poput hvarskih lokativa mno-žine kao *zubīh*, *puūtiḥ*, *pōjīh* (Hraste 1937), a ne samo primjere s periferije.

Nakon drugog dijela serije, nedostaje nam još samo treći dio, o kajkav-skom narječju – Josip Lisac mudro je prvo obradio štokavski i čakavski, s obzirom na to da za kajkavski već postoji Lončarićeva monografija (Lončarić 1996) te je taj dio bio najmanje hitan. Nadajmo se da će Lisac kajkav-ski uspjeti obraditi i prije nego što prođe još šest godina.

Navedena djela

- Andersen, Henning. 1999. The Western South Slavic Contrast Sn. *sah-ni-ti* // SC *sah-nu-ti*. *Slovenski jezik/Slovene Linguistic Studies* 2, 47–62.
- Hraste, Mate. 1937. Čakavski dijalekat ostrva Hvara. *Biblioteka Južnoslo-venskog filologa* 8, 1–55.
- Jedvaj, Josip. 1956. Bednjanski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 1, 279–330.
- Kapović, Mate. 2008. Razvoj hrvatske akcentuacije. *Filologija* 51, 1–39.
- Kapović, Mate. 2010. Naglasak o-osnova muškog roda u hrvatskom – po-vijesni razvoj. *Filologija* 54, 51–109.
- Lipljin, Tomislav. 2002. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin.

- Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb.
- Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb.
- March, William J. 1981. Kajkavian Inflectional Morphophonemics: an Analysis of the Morphology of Dialects of Velika Rakovica, Virje, and Bednja. *Rad JAZU* 388, 237—312.
- Moguš, Milan. 1977. *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb.
- Turčić, Branko. 2002. *Sedmoškojani. Prvi čakavski rječnik*. Rijeka.

Mate Kapović